УДК 339.9:351.863

О. І. Карпенко

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА БЕЗПЕКОВИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

У статті проведено аналіз, який дозволив виокремити з традиційних (притаманних останніми роками до 2022 року) трендів, що впливають на безпековий розвиток національних економік нові, які актуалізувалися у 2022 році. Автором відзначено, що вплив трендів посилюються відносно новими змінами в ландшафті глобальних трендів, включаючи неприйнятний рівень боргу, нову еру низького зростання, низьких глобальних інвестицій та деглобалізації, спад людського розвитку після десятиліть прогресу, швидкий та необмежений розвиток технологій подвійного призначення (цивільні та військові) та зростаючий тиск наслідків зміни клімату. Автором підкреслено, що у поєднанні вони формують унікальне, невизначене безпекове середовище майбутнього десятиліття.

Ключові слова: *глобальні трансформації, безпека національної економіки, деглобалізація, невизначеність.*

DOI https://doi.org/10.34079/2226-2822-2023-13-25-90-107

Світовий економічний розвиток останніми роками відбувається під значним впливом геополітичних, екологічних, соціальних чинників, які характеризуються надзвичайною невизначеністю та інтенсивністю впливу на безпеку національних економік. В умовах глобальної економічної невизначеності та напруженості багато країн вживають все більш масштабних і складних комплексів заходів, для забезпечення своїм економікам важелів протистояти потрясінням і тиску з боку третіх країн.

Як зазначає О. Гапєєва (Грибіненко, 2020) глобальні тренди, що впливають на сучасне середовище міжнародної економічної безпеки, можна розділити на два типи: 1) однополюсні, що пов'язані виключно з погіршенням стану економічної безпеки; 2) двополюсні, що безумовно впливають на стан безпеки, при цьому характер їх впливу може бути не виключно негативним а й позитивним або нейтральним.

Проведене дослідження глобальних трендів, що впливають на сучасний безпековий розвиток, взаємодіють між собою та доповнюють один одного, дозволило визначити наступні, серед яких з'явилися такі, що не були актуальними до 2022 року (Prosegur, 2023):

– *Послаблення впливу влади та підвищення невизначеності*.

Постійний характер дії таких факторів, як війна в Україні, що перервала постпандемічне відновлення, реконфігурація ланцюжків поставок (наприклад, переміщення робочих місць з Азії до США), енергетична криза, призводить до більш високого рівня нестабільності та ризиків: від кібербезпеки даних до макроекономічних зрушень, загострення геополітичних відносин внаслідок конфлікту, правової невизначеності, технологічних інновацій організованої злочинності або дезінформації, що посилює соціальний екстремізм. У деяких країнах влада держав продовжує слабшати, і цим вакуумом користуються підривні чи кримінальні організації.

Глобальні ланцюжки поставок продуктів харчування та добрив значно постраждали через брак поставок та підвищення цін. Підвищена увага до розвитку додаткових джерел ключових сортів зернових, а також до кращої структуризації ланцюжка поставок продуктів харчування в найближчій перспективі матиме вирішальне значення. Конфлікт

на території України та інші потрясіння, такі як пандемія COVID-19, викликали зростаючий інтерес експортерів до переорієнтації своїх ланцюгів, як альтернативної стратегії розвитку. Ланцюги поставок розвиваються в напрямку розміщення постачальників у безпосередній близькості від складальних та виробничих майданчиків, що може зменшити нестачу продукції. Декілька провідних організацій оголосили про плани налагодити операції з постачання ближче до ринків, які вони обслуговують (Majaz, 2023). Ці зміни стратегій в ланцюжках постачання суттєво вплинуть на транспортну інфраструктуру в США та Азії. Підвищення додаткового попиту на внутрішні постачання створить як можливості так і загрози для різних видів транспорту. Вкрай важливо країнам, які зробили акцент не переорієнтацію ланцюгів поставок, прискорити темпи реалізації проектів щодо покращення інфраструктури, а також покращити управління поточними транспортними ресурсами. Ще одним пріоритетом буде виявлення альтернативних каналів постачання, ізольованих від політичного та зовнішнього впливу. Цього можна досягти шляхом створення стратегічних альянсів з країнами Африки для забезпечення більш надійних джерел ключових металів та шляхом створення спільних підприємств з австралійськими компаніями як джерела ключових руд. Для переважної більшості країн створення сприятливого інвестиційного середовища, яке визначає можливість залучення іноземного капіталу, є не менш важливою передумовою економічного зростання, вирішення питань національних інтересів і достатнього рівня економічної безпеки (Zakharova, Bezzubchenko, Mityushkina and Nikolenko, 2020).

Важливим трендом розвитку сучасної економічної безпеки країн світу є глобальна енергетична криза 2021–2023 років, яка почалася після пандемії COVID-19 у 2021 році, коли більша частина земної кулі зіткнулася з дефіцитом та зростанням цін на ринках нафти, газу та електроенергії. Криза була викликана цілою низкою економічних чинників, у тому числі швидким відновленням економіки після пандемії, яке випереджало постачання енергоресурсів, і переросло в широкомасштабну глобальну енергетичну кризу після російського вторгнення в Україну. Ціна на природний газ досягла рекордно високого рівня і, як наслідок, вплинула на ціну на електроенергію на деяких ринках. Ціни на нафту досягли найвищого рівня з 2008 року (International Energy Agency, 2022). Підвищення цін на енергоносії значно погіршило добробут багатьох домогосподарств, змусило деякі підприємства скоротити виробництво або навіть закритися та уповільнило економічне зростання. За даними European Investment Bank у 2022 році 11 мільйонів європейців можуть опинитися за межею бідності через енергетичну інфляцію (Félix, 2023). Газопостачальна система Європи надзвичайно вразлива через її історичну залежність від росії, одночасно багато економік, що розвиваються, зіткнулися з вищими рахунками за імпорт енергії та нестачею палива. (International Energy Agency, 2022). Для мінімізації загрози енергетичної залежності країни Європи та світу активно розвивають чисту енергетику. Інвестиції в чисту енергетику останніми роками стимулювалися цілою низкою факторів, у тому числі періодами потужного економічного зростання та нестійкими цінами на викопне паливо, які викликали ризики з приводу енергетичної безпеки, особливо після вторгнення росії в Україну. Свою роль також зіграла посилена політична підтримка, через такі заходи як, Закон США про зниження інфляції та численні державні ініціативи в Європі, Японії, Китаї та інших країнах (International Energy Agency, 2023a) .

Очікується, що витрати на розвідку та видобуток нафти та газу зростуть на 7 % у 2023 році, повернувшись до рівня 2019 року. Невелика кількість нафтових компаній, які інвестують більше, ніж до пандемії Covid-19, переважно є великими національними нафтовими компаніями на Близькому Сході. Багато виробників викопного палива у 2022 році отримали рекордний прибуток через більш високі ціни на паливо, але більша частина цього грошового потоку пішла на дивіденди, викуп акцій та погашення боргів, а

не на традиційні постачання. Інвестиції в екологічно чисті енергетичні технології значно перевищують витрати на викопне паливо згідно з новим звітом IEA (International Energy Agency) (International Energy Agency, 2023b), оскільки проблеми доступності та безпеки, спричинені глобальною енергетичною кризою, посилюють імпульси на користь більш стійких варіантів.

Згідно з останнім звітом IEA про інвестиції у світову енергетику, близько 2,8 трлн доларів США в 2023 році буде інвестовано в енергетику в усьому світі, з яких понад 1,7 трлн доларів США, як очікується, піде на екологічно чисті технології, включаючи відновлювані джерела енергії, електромобілі, атомну енергетику, мережі зберігання палива з низьким рівнем викидів, підвищення ефективності теплових насосів; 1,1 трлн доларів США, буде інвестовано у традиційні вугілля, газ і нафту (рисунок 1).

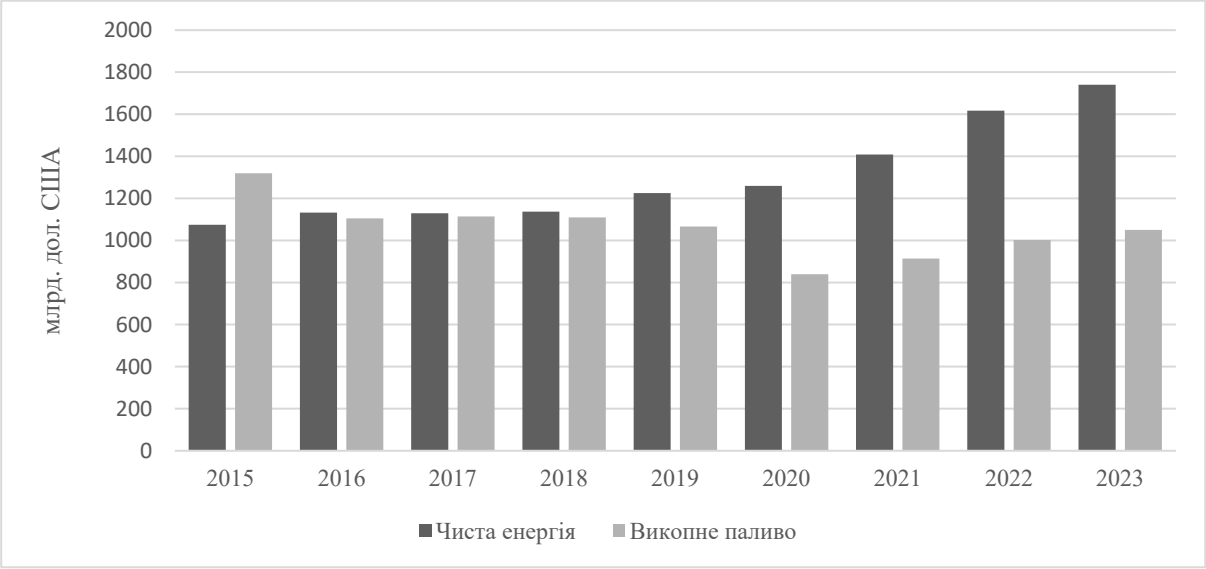

Рисунок 1. *Глобальні енергетичні інвестиції в чисту енергію та викопне паливо, 2015–2022 (2023*– прогноз)*

Примітка: *складено на основі даних (International Energy Agency, 2023b)*

На кожен долар, вкладений у викопне паливо, припадає близько 1,7 долара вкладень в чисту енергію. П'ять років тому це співвідношення було один до одного. Одним із яскравих прикладів є інвестиції в сонячну енергетику, які вперше у 2023 перевищать обсяг інвестицій у видобуток нафти. Очікується, що майже 90 % інвестицій у виробництво електроенергії припадатиме на технології виробництва електроенергії з низьким рівнем викидів, що ґрунтуються на використанні сонячної енергії. Споживачі також інвестують у електрифікованіші пристрої (з 2021 року глобальний продаж теплових насосів демонструє тенденцію щорічного зростання). Очікується, що продажі електромобілів у 2023 років зростуть на третину після того, як вони вже зросли у 2022 році.

Проте, очікуване зростання інвестицій у викопне паливо означає, що у 2023 році вони збільшаться більш ніж удвічі порівняно з рівнями, необхідними до 2030 року відповідно до сценарію IEA «Нульові викиди до 2050 року» (International Energy Agency, 2021). Світовий попит на вугілля досяг рекордно високого рівня у 2022 році, а інвестиції у вугілля цього року майже у шість разів перевищили рівні, передбачені у 2030 році за сценарієм «Нульові викиди до 2050 року». Капітальні витрати нафтогазової галузі на альтернативні технології з низьким рівнем викидів, такі як чиста електроенергія, чисті види палива та технології уловлювання вуглецю у 2022 році склали менше 5 % від витрат галузі на розвідку та видобуток. Найбільша нестача інвестицій у чисту енергетику

припадає на країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються. Але існують деякі винятки, наприклад, значні інвестиції в сонячну енергетику в Індії та у відновлювані джерела енергії в Бразилії та деяких країнах Близького Сходу. При цьому, інвестиції у багатьох країнах стримуються такими факторами, як вищі відсоткові ставки, нечіткі політичні рамки та структура ринку, слабка мережева інфраструктура, фінансові труднощі комунальних підприємств та висока вартість капіталу. Міжнародне співтовариство має зробити набагато більше, особливо для залучення інвестицій у країни з низьким рівнем доходу, де приватний сектор не схильний до бізнес ризиків.

Війна в Україні збільшує також навантаження на державні фінанси, при тому, що країни ще не відновилися від пандемії. При цьому треба відзначити, що однією з найбільш суперечливих і динамічних складових глобалізації є фінансова глобалізація, яка якісно змінює фінансові системи та ринки, а отже, фінансову складову міжнародного безпекового середовища, яка є сферою формування факторів і загроз економічній безпеці країни, які можуть швидко виходити за межі національної економіки (Bulatova, Marena, Chentukov and Shabelnyk, 2020). Треба відзначити, що надзвичайна політична підтримка під час пандемії стабілізувала фінансові ринки та поступово покращила ліквідність та умови кредитування у всьому світі, сприяючи відновленню, але дефіцит збільшувався, а борги накопичувалися набагато швидше, ніж під час попередніх рецесій, включаючи світову фінансову кризу. Відповідно до бази даних глобального боргу МВФ (International Monetary Fund, 2020), загальний обсяг запозичень зріс на 28 процентних пунктів до 256 відсотків ВВП 2020 року. Близько половини цього збільшення припало на державні запозичення, а частина, що залишилася, припадала на нефінансові корпорації та домашні господарства. Державний борг у 2023 році становить близько 40 відсотків загальносвітового — це найвищий показник майже за шість десятиліть.

В даний час уряди борються із зростаючими цінами на імпорт та борговими зобов'язаннями в украй невизначених умовах підвищеної інфляції та уповільнення зростання. У міру посилення грошово-кредитної політики для стримування інфляції вартість суверенних запозичень зростатиме, звужуючи масштаби державних витрат і підвищуючи вразливість боргу, особливо в країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються. Економічна напруженість і невизначеність впливають у деяких країнах на надійність державної влади, чим користуються підривні чи кримінальні організації.

Не менш важливим трендом, що впливає на безпековий розвиток національних економік є продовольча криза. Зростання внутрішніх цін на продукти харчування залишається високим у всьому світі. За даними Світового Банку (The World Bank, 2023a) на початок 2023 року, 80,4 % країн з високим рівнем доходу відчувають високу інфляцію цін на продукти харчування. Найбільше постраждали країни Африки, Північної Америки, Латинської Америки, Південної Азії, Європи та Центральної Азії. У реальному вираженні інфляція цін на продукти харчування перевищила загальну інфляцію на 83,2 % у 161 країні.

Таблиця 1

Топ-10 країн з найвищою інфляцією цін на продукти харчування

Країна	Номінальна продовольча інфляція (%)	Країна	Справжня продовольча інфляція(%)
1	2	3	4
Венесуела	450	Ліван	44
Ліван	304	Зімбабве	30,5
Аргентина	118	Єгипет	27,3

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Зімбабве	117	Іран	23
Іран	78	Венесуела	21
Сурінам	71	Руанда	17,3
Єгипет	60	Бурунді	14
Лаос	53	Лаос	14
Сьєрра-Леоне	52	Туреччина	13
Туреччина	52	Угорщина	12

За оцінками ФАО (Food and Agriculture Organization) вже у 2023 році 1 млрд осіб (кожний восьмий у світі) стикнуться з серйозними труднощами в отриманні їжі, це стрімке підвищення приблизно на 330 млн осіб з 2015 року, еквівалентно населенню США (третя за чисельністю населення країна світу). Після десятиліття послідовних досягнень в галузі продовольчої безпеки країн світу, глобальний голод стрімко зріс. За прогнозами Світового банку (The World Bank, 2023b) у період з 2019 року до кінця 2023 року, кількість населення, що відчуває нестачу продовольства зросте більш ніж на 220 млн осіб, головним чином через військовий конфлікт в Україні, зміни клімату та економічні потрясіння, посилені пандемією COVID-19.

Зростаючий геополітичний та економічний розкол між наддержавами має призвести до зміни парадигми в економічному мисленні. Економісти тривалий час розглядали національну безпеку як окрему галузь досліджень, що не має відношення до аналізу ринків, і ці причини були зрозумілими - глобальна економіка, процвітала на тлі відносної стабільності епохи після Другої світової війни.

За прогнозом британського Center for Economics and Business Research (CEBR) вірогідною подією глобальної економіки, яка відбудеться у найближчі роки (до 2031 року) буде зміна лідера (CEBR, 2023). Нинішній глобальний лідер США поступиться місцем Китаю, ВВП якого перевищить 37 трлн. доларів США, тоді як американська економіка сягатиме лише 35,4 трлн. доларів США. Інші найважливіші зміни – вхід до топ-3 Індії, яка у 2021 році перебувала на сьомому місці. Японія опуститься із третьої на п'яту позицію. Німеччина закріпиться на четвертому місці. Серед нових учасників топ-10 – Індонезія та росія. Якщо орієнтуватися на ці прогнози, то до 2036 року Казахстан підніметься на 10 позицій, з 54-го місця (2021) на 44-е місце, і випередить Чилі, Перу, Нову Зеландію, а також такого великого гравця в сучасній економіці, як ПАР, та таку промислово розвинену економіку, як Чехія.

–Геополітична фрагментація.

Геополітична фрагментація призведе до геоекономічної війни та підвищить ризик міждоменних конфліктів. Економічна війна стає нормою, принаймні у короткостроковій перспективі, із зростанням зіткнень між світовими державами та втручанням держави у ринки. Економічна політика буде використовуватися в обороні, щоб побудувати самодостатність і суверенітет держав, що є суперниками, але також все частіше використовуватиметься в наступальних цілях, щоб стримувати розвиток інших. Інтенсивне геоекономічне озброєння виявить уразливості безпеки, пов'язані з торговельною, фінансовою та технологічною взаємозалежністю між глобально-інтегрованими економіками, що може призвести до ескалації циклу недовіри та роз’єднання. Оскільки геополітика бере гору над економікою, вірогіднішим стає довгострокове зростання неефективного виробництва та зростання цін. Географічні точки, які мають вирішальне значення для ефективного функціонування глобальної

фінансової та економічної системи, зокрема в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, також викликають занепокоєння, що зростає.

Зростання військових витрат та поширення нових технологій серед ширшого кола учасників можуть спровокувати глобальні перегони озброєнь у нових технологіях. Ландшафт довгострокових глобальних ризиків може визначатися міждисциплінарними конфліктами та асиметричними війнами з цілеспрямованим розгортанням нових озброєнь у потенційно більш руйнівних масштабах, ніж спостерігалося останні десятиліття. Транснаціональні механізми контролю над озброєннями повинні швидко адаптуватися до цього нового контексту безпеки, щоб посилити загальні моральні, репутаційні та політичні витрати, які є стримуючим фактором для випадкової та навмисної ескалації.

– *Соціальна поляризація.*

Один із найвпливовіших чинників, коли йдеться про нестабільність держави та економічну безпеку. Згідно з Індексом соціальних хвилювань, тенденція до крайньої поляризації може загостритися вже в 2023 році, викликана постійністю низки криз, що накладаються одна на одну, таких як інфляція, яка може перевищити 6 % в 80 % країн світу. Це стосується всього світу, де Європа та США перебувають у тій самій ситуації, що й Sahel (Сенегал, Гамбія, Мавританія, Гвінея, Малі, Буркіна-Фасо, Нігер, Чад, Камерун, Нігерія) чи Латинська Америка. Поєднання високої інфляції та помірного підвищення заробітної плати призвело до падіння реальної заробітної плати у 2022 році (рис. 2.) (OECD, 2022). І хоча багато урядів надали широку підтримку, щоб пом'якшити наслідки високих цін на енергоносії та продукти харчування для домогосподарств, соціальне напруження зростає. Саме тому, «Криза вартості життя» сьогодні оцінюється як найсерйозніший глобальний ризик протягом наступних років до 2025 року, пік якого припадає на короткострокову перспективу (World Economic Forum, 2023).

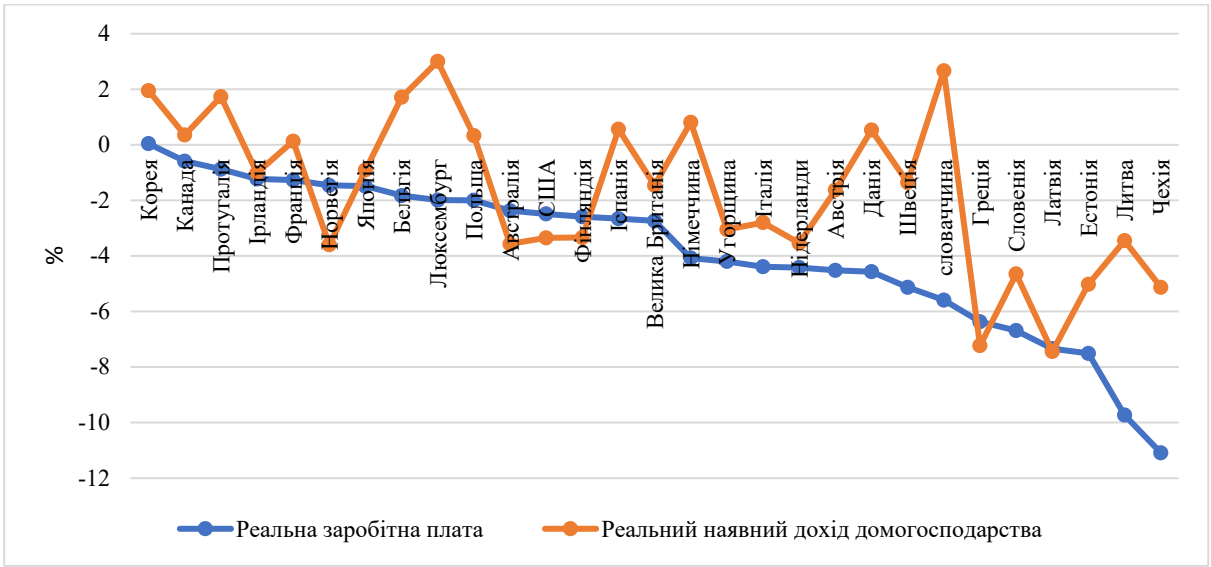

Рисунок 2. *Зміна реальної заробітної плати та реального наявного доходу домогосподарств %, 2022 рік проти 2021 року*

Скорочення рівня доходу, падіння реальної заробітної плати населення у зв'язку з інфляцією викликаною енергетичною кризою, війни викликають збільшення кількості міжнародних мігрантів та біженців. В останні роки масштаби міжнародної міграції неухильно зростають: у 2020 році у світі було на 128 млн більше мігрантів, ніж у 1990 році та втричі більше, ніж у 1970 році (OECD, 2022). (рис. 3.)

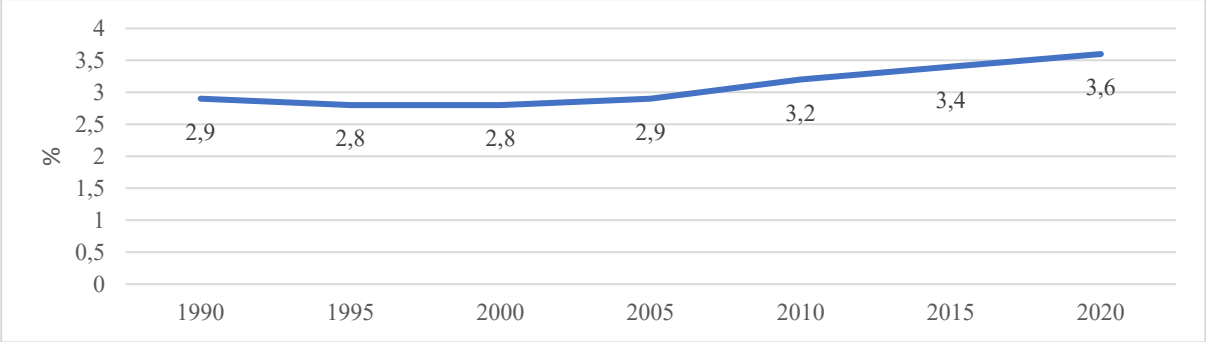

Рисунок 3. *Чисельність міжнародних мігрантів (% від загальної чисельності населення)*

Збільшення обсягів неконтрольованих міжнародних міграційних потоків ускладнює роль держави та механізм їх контролю, підвищує соціальну напругу та хвилювання, сприяє розгортанню міжнаціональних та міжкультурних конфліктів, призводить до підвищення рівня безробіття, посилює навантаження на систему соціального забезпечення та охорони здоров'я у приймаючих країнах. За таких умов, формується підґрунтя до процвітання популізму, оскільки він пропонує прості розв'язання складних проблем, використовуючи обґрунтовану чи необґрунтовану недовіру населення до установ чи корпорацій, або урядів. Багато урядів посилюють контроль над компаніями та збільшенням податків, які вони платять, що може призвести до правової невизначеності та перешкоджати інвестиціям.

– *Реконфігурація моделей економічного розвитку*

МВФ прогнозує падіння зростання світового ВВП у поєднанні з хронічною інфляцією, що створить абсолютний ризик глобальної рецесії. Глобальний реальний ВВП скоротився на 3,6 % у 2020 році та на 4,6 % у розрахунку на душу населення. Таке щорічне зниження, викликане пандемією COVID-19, утричі більше, ніж у 2009 році після світової фінансової кризи. У 2021 році зростання ВВП склало 5,66 % проти 5,3 % прогнозованих (рис. 4.) (UNCTADstat, n.d.).

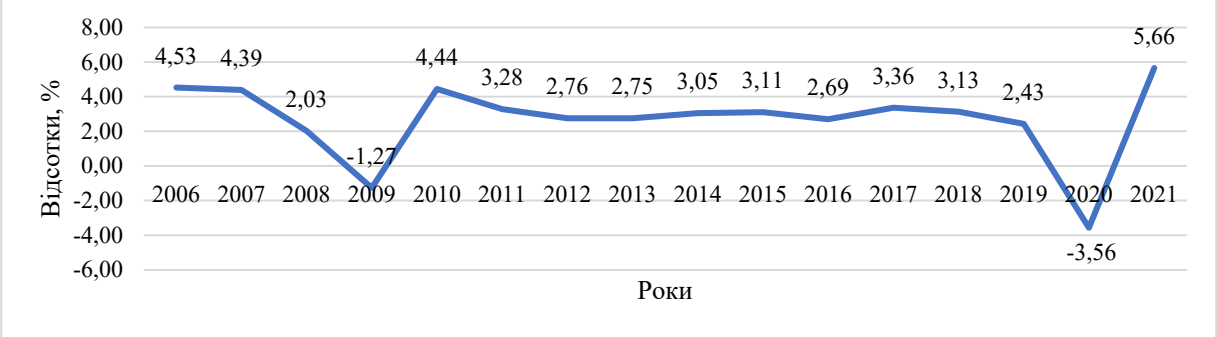

Рисунок 4. *Світовий реальний ВВП, річні темпи зростання, %*

Великі відмінності ВВП на душу населення у різних країнах світу, свідчать про значну нерівномірність світового виробництва та обсягів міжнародної торгівлі . У 2020 році медіана була представлена Білоруссю та Перу з трохи більше 6000 доларів США у поточних цінах. У більшості розвинених країн обсяги виробництва на душу населення перевищують 30 000 доларів США, за винятком країн Східної Європи. В Україні ВВП на душу населення склав у цей період 2320 доларів США у поточних цінах. Навпаки, у 27 країнах обсяг виробництва душу населення становив менше 1000 доларів. Чотири з

десяти країн Африки належали до цієї категорії разом з Афганістаном, Гаїті, Непалом, Таджикистаном та Єменом.

Хоча за останні 10 років глобальне розподілення номінального ВВП між економіками має тенденцію до більш рівномірного розподілу (наприклад, у 2010 році частка найбідніших країн, на частку яких припадає 85 % населення світу, становила 34 % світового ВВП, у 2020 році їхня частка у ВВП досягла 38 %), половина населення світу жила в країнах, де ВВП на душу населення в номінальному вираженні у 2020 році був нижчим за 4000 доларів США. Цей показник у двадцять разів вищий у Люксембурзі, Швейцарії, Ліхтенштейні, на Бермудських, Каймановых островах та Ірландії.

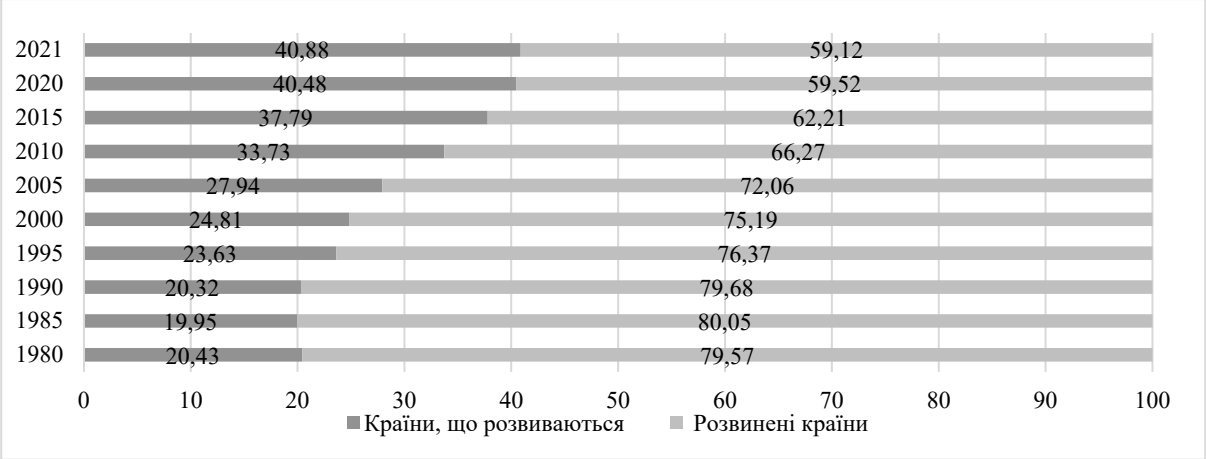

Рисунок 5. *Розподіл реального ВВП за групами країн у 1980–2021 р.,%*
Примітка: *складено на основі даних (UNCTADstat, n.d.).*

Тенденція зрушень у розподілі ВВП між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються в напрямку збільшення частки останніх поступово продовжується (рис. 6.). У 2020 році ВВП скоротився більше в розвинених, ніж у країнах, що розвиваються, у 2021 році тенденція практично не змінилася. Тільки в країнах Америки відбулося більш серйозне скорочення, ніж у розвинених країнах.

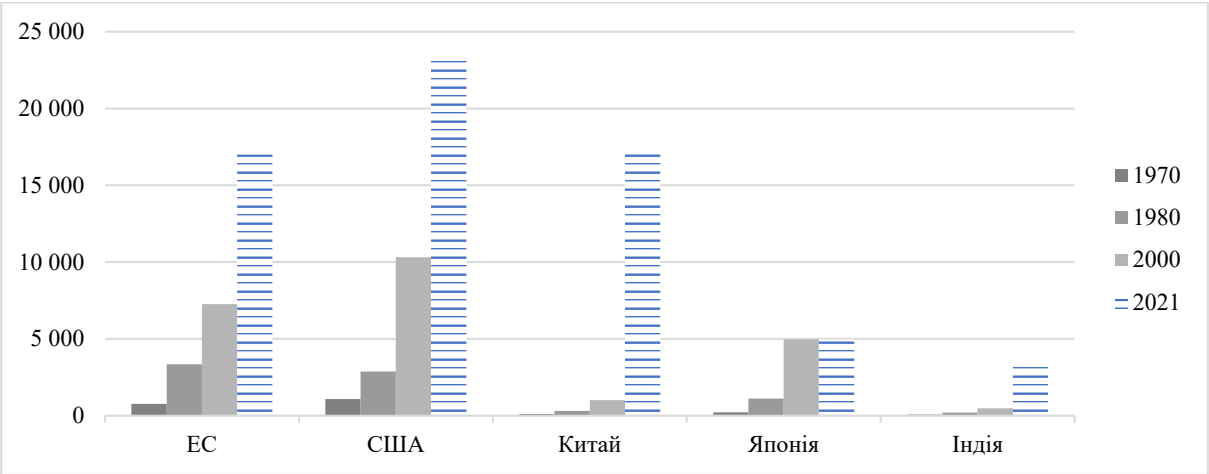

Рисунок 6. *Номінальний ВВП країн-лідерів світового виробництва у 1970–2021 рр., млрд дол. США*

Лідерами світового виробництва залишаються США (розмір ВВП складає 25% світового ВВП), Китай (займає другу позицію в світі за номінальним вираженням ВВП),

країни ЄС (Німеччина є однією з найбільш економічно розвинених країн Європи), Японія та Індія.

У 2020 році вартість світової торгівлі товарами знизилася (на 7,4 %) другий рік після двох поспіль років зростання. Світовий експорт склав 17,6 трильйона доларів США, що на 1,4 трильйона доларів США менше, ніж у попередньому році через наслідки COVID-19 (Visual Capitalist, 2021).

Світовий експорт розподілявся майже рівномірно між «Північчю» та «Півднем». У 2020 році внесок країн, що розвиваються, склав 8,1 трлн. доларів США, а розвинених – 9,5 трлн доларів США. На Азію та Океанію припадає 44 % загального світового експорту товарів, за ними йдуть Європа з 38 % та Америка з 16 %. Африка залишилася недостатньо представленою, отримавши лише 2 % від загального обсягу в світі.

У 2020 році експорт та імпорт товарів значно скоротився, між 4,4 і 19,3 %, в усіх групах економік, класифікованих за статусом розвитку. Країни, що розвиваються, в Африці зазнали значного падіння експорту та імпорту, відповідно на 19,3 та 13,2 %, тоді як в країнах, що розвиваються, в Америці імпорт впав на 15,2 %, а експорт – на 9,5 % (International Monetary Fund, 2021).

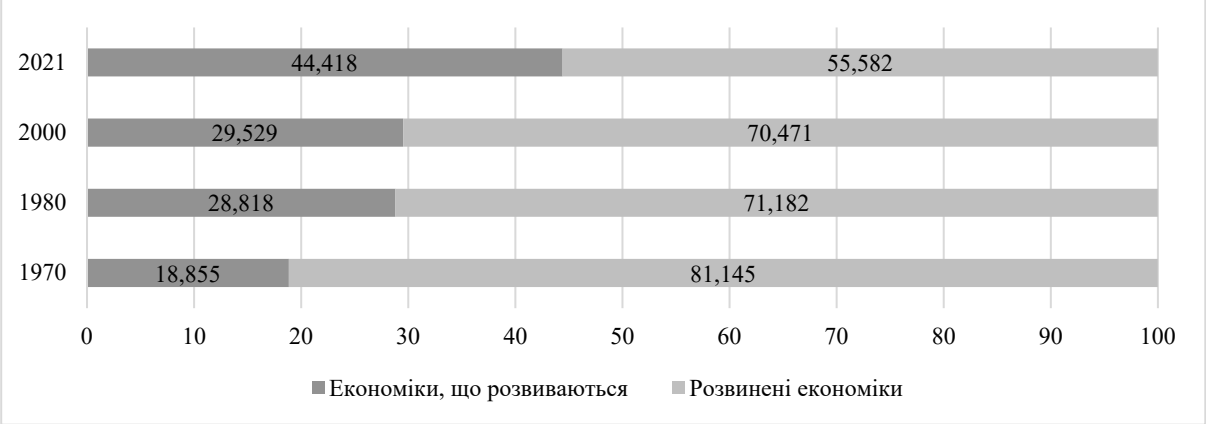

Рисунок 7. *Участь розвинутих країн та країн, що розвиваються у світовому експорті товарів, 1970–2021 рр.*

Тенденції зрушень у перерозподілі світового ВВП чітко простежуються і у перерозподілі часток країн у світовому експорті товарів рис 7.

Регіональний аналіз світового економічного розвитку свідчить, що

Північна Америка за прогнозом Fitch (Fitch Ratings, 2023) у 2023 році буде в стані рецесії, стійкої інфляції та жорсткіших фінансових умов у порівнянні з попередніми роками (зростання в США становить лише до 0,2% у 2023 році після зростання у 2022 році на 1,9 %); Канадська економіка зберігатиме більшу динаміку, інфляція почне повільно спадати протягом 2023 року, але залишатиметься вищою за 2 %; *Південна Америка* за прогнозом (International Monetary Fund, 2023), у 2023 році зросте всього на 1,4 % порівняно з його розрахунковим показником за 2022 рік на рівні 3,8 %. Перспективи ринку праці в регіоні несприятливі, зниження рівня бідності у масштабах всього регіону не очікується, у зв'язку із низькими темпами зростання найбільших економік регіону – Аргентини, Бразилії та Мексики, через посилення фінансових умов, скорочення обсягів експорту та внутрішніх факторів уразливості; *Європа* у 2023 році також буде знаходитися у стані рецесії, через зростання цін на енергоносії, негативний вплив на споживання домогосподарств та обсяг інвестицій високих темпів інфляції та посилення фінансових умов; *Країни пострадянського простору* також покажуть зниження темпів економічного розвитку, через скорочення економіки країни агресора та

значні втрати виробництва в Україні. Завдяки релокації підприємств та резидентів, а також від притоку капіталу у 2022 році в деяких країнах регіону спостерігалися швидші, ніж очікувалося, темпи зростання. Поліпшення умов торгівлі сприяло зростанню в країнах регіону, що експортують енергоносії. Загалом, як очікується, сукупний ВВП країн регіону (за винятком України, прогнози за якою наводяться через їх невизначеність) скоротиться в 2023 році на 1 % порівняно з розрахунковим показником зниження на 1,6 % у 2022 році; *Близький Схід* представлений країнами Західної Азії, де країни-виробники нафти вийшли з економічного спаду, виграви від високих цін та зростання обсягів видобутку нафти, а також від відновлення туристичного сектора. Відновлення у країнах, які не є виробниками нафти, навпаки залишається повільним через труднощі доступу до міжнародного фінансування та серйозні податково-бюджетні обмеження. *Африканська частина країн регіону* постраждала від ослаблення попиту з боку основних торгових партнерів (особливо Китаю та Європи), різке зростання цін на енергоносії та продовольство, стрімке зростання вартості кредитів та несприятливі погодні явища. Згідно з прогнозами (Fitch Ratings, 2023), економічне зростання сповільниться з 4,1 % у 2022 році до 3,8 % у 2023 році; *Південна Азія та Східна Азія:* у країнах Південної Азії спостерігалося значне погіршення економічних перспектив через високі ціни на продовольство і енергоносії, посилення грошово-кредитної політики та вразливості податково-бюджетної системи. Прогнозується зниження середніх темпів зростання ВВП з 5,6 % 2022 року до 4,8 % у 2023 році. Очікується, що тільки зростання Індії залишиться на високому рівні і становитиме 5,8 % . Економічне відновлення у Східній Азії залишається нестійким, хоча середні темпи зростання вищі, ніж у інших регіонах. За наявним прогнозам, зростання ВВП у Східній Азії досягне в 2023 році 4,4 % порівняно з 3,2 % у 2022 році, що переважно віддзеркалює помірне відновлення та зростання в Китаї. Тим не менш, переважна більшість інших економік втрачають темпи зростання через зниження відкладеного попиту, зростання вартості життя та ослаблення попиту на експорт із боку Сполучених Штатів та Європи.

Отже, трансформаційний вплив глобалізації та геополітичних конфліктів на економічний розвиток країн світу, очевидний. Глобальні трансформації призвели до виникнення багатополярного світу з домінуванням у ньому США, Китаю, ЕС та країн, що інтенсивно розвиваються (Індія, Південна Корея, та ін.), щоб зайняти гідні позиції у топі лідерів. Суперництво за геоекономічне панування на світовій арені посилює конкуренцію за ресурси, ринки збуту, інвестиції та кваліфіковану робочу силу. Економічна, ресурсна, фінансова та політична взаємозалежність країн світу в умовах глобалізації загострює методи конкурентної боротьби та впливає на економічну безпеку національних економік (Project Syndicate, 2022).

Базовий прогноз МВФ передбачає зниження темпів зростання з 3,4 % у 2022 році до 2,8 % у 2023 році, а потім стабілізацію на рівні 3,0 відсотків у 2024 році. Очікується особливо помітне уповільнення зростання у країнах з розвиненою економікою з 2,7 % у 2022 році до 1,3 % у 2023 році. У ймовірному альтернативному сценарії з подальшим стресом у фінансовому секторі глобальне зростання знизиться приблизно до 2,5 % у 2023 році, а зростання у країнах із розвиненою економікою впаде нижче 1 %. Глобальна загальна інфляція у базовому сценарії знизиться з 8,7 % у 2022 році до 7,0% у 2023 році на тлі нижчих цін на сировинні товари, але базова інфляція, ймовірно, знижуватиметься повільніше (International Monetary Fund, 2021). У Європі цей і без того песимістичний економічний сценарій може стати ще гіршим, якщо війна продовжиться, а сувора зима виснажить запаси енергії, на відміну від інших регіонів-виробників, які виграють від цих умов. Ці обставини можуть призвести до швидкої реконфігурації енергетичного ринку та безпрецедентних заходів у країнах, які могли б зважитися на коригування своїх економічних моделей, таких як запровадження цінових обмежень та нових податків. Між

іншим, вони можуть мати позитивні наслідки, такі як стимулювання біоекономіки для гармонізації інновацій, стійкості та зростання.

– *Індивідуальні повноваження та зміна цінностей.*

Останнє пов'язане з ширшою участю громадян у суспільних справах, що тісно пов'язане з технологічним доступом до інформації. Населення планети станом на початок 2023 року складає вже понад 8 мільярдів людей, понад 57 % населення – жителі міст. Мобільними телефонами сьогодні користуються близько 5,44 млрд осіб (68 % всього населення), кількість користувачів інтернету — близько 5,16 мільярда осіб (64,4 % населення планети), за 2022 рік кількість інтернет-користувачів зросла на 1,9 %, при цьому понад 4,76 мільярда людей користуються соціальними мережами на регулярній основі (WeAreSocial, 2023). Технології, і невизначеність, породжена економічними кризами, можуть призвести до індивідуалізму і позиції «кожен сам себе». Сьогодні вже спостерігається тенденція до відмови людей позувати у соціальних мережах у міру зростання попиту на автентичність, про що свідчить додаток BeReal. Очевидно, що соціальні платформи й надалі розширюватимуть свій вплив на людське життя. Вони вже зараз змінюють те, де і як ми шукаємо інформацію, як ухвалюємо ті чи інші рішення. Звичайно, у їхній основі й надалі лежатиме спілкування та комунікація. Однак багато експертів припускають (Іванина, 2023), що між різними соціальними платформами буде простежуватися дедалі чіткіша грань. Вони будуть згруповані, тому що застосовувати термін «соціальна мережа» водночас до Instagram, TikTok та Twitter вже зараз не зовсім коректно, через велику між ними різницю. Світ прямо зараз випробовує на собі сильну полікризу, через яку люди прагнуть оптимізувати власні витрати й не витрачати гроші на те, що їм насправді не дуже потрібне. Яскравий доказ цього – у 2022 р. компанія Apple зіткнулася з найбільшим за останні роки падінням прибутку. Воно хоч і не виявилося критичним, але все ж таки наочно свідчить про те, що споживачі стають раціональнішими у своїх витратах. Крім того, є припущення, що геополітична напруженість призведе до нових санкцій та заборон платформ, які можуть радикально змінити поведінку користувачів. Тому важливим трендом в цій сфері є руйнування соціальної згуртованості та соціальна поляризація.

– *Технологічна конвергенція.*

Цей тренд включає кілька тенденцій, таких як адаптація до великих технологій, поява безпілотних автомобілів та гелікоптерів, технологічне суперництво між державами та зацікавленість у підриві технологічного суверенітету інших країн.

У регіональному розрізі технологічний розвиток країн (на основі аналізу рейтингів та критеріїв оцінки технологічного розвитку країн Most Technologically Advanced Countries In The World, WIPO U.N.O, Global Finance) можна представити наступним чином (таблиця 2.)

Таблиця 2

Регіональний розподіл країн-лідерів за технологічним розвитком у 2023 році

Регіон	Найбільш технологічно розвинені країни
Європа	Швейцарія, Швеція, Німеччина, Франція, Фінляндія, Сполучене Королівство
Північна Америка	США, Канада
Південна Америка	Чилі, Бразилія
Центральна Азія та Близький Схід	Ізраїль, Туреччина
Південна Азія та Східна Азія	Японія, Південна Корея, Китай, Сінгапур
Центральна Африка	–
Південна Африка	Маврикій, ПАР
Країни пострадянського простору	Казахстан, Україна, росія

Цілком очевидно, що представлені країни-лідери в технологічному розвитку у зазначених регіонах здійснюють значний вплив на формування та функціонування систем регіональної економічної безпеки. Японія є лідером у сфері робототехніки та автоматизації, Південна Корея відома своєю передовою електронною промисловістю, США є лідером у галузі біотехнологій, нанотехнологій, аерокосмічних технологій, Німеччина є лідером технологій в автомобільній промисловості та у технологіях відновлюваних джерел енергії, приділяючи значну увагу вітровій та сонячній енергетиці, Китай є світовим лідером у сфері передових виробничих можливостей, Сінгапур відомий своєю розвиненою інфраструктурою та розвитком загальних інновацій, зокрема біомедичних, Швеція відома своєю розвиненою телекомунікаційною галуззю, а також є лідером у сфері зелених технологій і досягла значних успіхів у відновлюваній енергетиці, включаючи енергію вітру та сонця, Швейцарія відома своїми передовими інженерними можливостями, та лідером у індустрії фінансових технологій, Сполучене Королівство має передові аерокосмічну та фармацевтичну промисловості, Фінляндія має передову індустрією технологій, зокрема мобільних ігор. Велика кількість технологій нарощує використання штучного інтелекту (ШІ), але його проривна здатність має і потужний кримінальний потенціал, наприклад, дипфейки в сфері квантових обчислень, змішані реальності чи Інтернет промов (Foreign Affairs Insights & Review, 2022).

Дезінформація продовжує залишатися серйозною проблемою користувачів інтернету, ситуація при цьому загострюється у зв’язку з поширенням нових інструментів, таких як ChatGPT. Особливо з урахуванням того, що пошуковик Bing вже зараз впроваджує ChatGPT, а Google швидко намагається бути в тренді й додати свою альтернативу — чат-бота Bard. При цьому обидва працюють далеко не ідеально, нерідко надають неправдиву інформацію. Якщо застосування чат-ботів у пошукових системах справді стане масовим явищем, що потребує значних інвестицій, є підстави вважати, що дезінформація користувачів виявиться по-справжньому глобальною в інтернет каналах проблемою, значною загрозою при цьому вбачається відсутність механізму запобігання боротьби. Ця двоїстість можливостей і ризиків розглядається як потенційно здатна допомогти у прийнятті ділових рішень через Інтернет поведінку, але також і як загроза все більш небезпечних кібератак.

– *Здоров’я та благополуччя*.

З огляду на нинішні кризи, психічне здоров'я може також погіршуватися через посилення стресових факторів, таких як насильство, злидні та самотність. Існує також зростання ризику виникнення циклу «панічної зневаги», оскільки COVID-19 приділяється вже набагато менше уваги, з'являється самозаспокоєність, яка негативно може вплинути на реакцію людей на можливі майбутні пандемії та інші глобальні погрози (Kavitha, Cernigoi and Lee, 2022). Системи охорони здоров'я стикаються з вигорянням працівників. Більш часті та поширені інфекційні спалахи захворювань на тлі хронічних захворювань протягом наступного десятиліття ризикують підштовхнути виснажені системи охорони здоров’я до руйнування у всьому світі. Ще одним важливим трендом, який впливає на безпековий розвиток національних економік в сфері здоров’я та благополуччя є зростання програм для самодіагностики з використанням штучного інтелекту у відповідь на різке зростання потреби у фізичному та емоційному благополуччі після пандемії та збільшення кількості ліків, до складу яких входять наркотичні речовини, або ліків, що включають психологічні методи лікування, що викликають залежність, на чорному ринку. Іншою емоційною тенденцією є втома від поганого самопочуття: нав'язлива турбота про здоров’я із симптомами занепокоєння чи відчуження через зловживання пристроями та додатками для особистої гігієни (Prosegur, 2023).

– *Навколишнє середовище та стійкість*. ООН стверджує, що якби Інтернет був країною, вона була б шостою за рівнем забруднення довкілля країною на планеті. Це відображає парадокс між технологічним союзником сталого розвитку та величезною кількістю споживаної енергії. Маючи це на увазі, зелений активізм (або екстремізм), ймовірно, посилить тиск на політику та бізнес як у процесах цифрової, так і стійкої трансформації. Екологічні злочини, такі як торгівля дерев'яною породою, незаконний видобуток корисних копалин та ризик конфліктів, а також водних суперечок також збільшуватимуться, у тому числі екологічні злочини росії на території України.

Таким чином, на основі проведеного дослідження глобальних трансформацій, що впливають на сучасне середовище міжнародної економічної безпеки, можна диференціювати їх на два типи: ті що були визначальними до 2022 року, та ті, що актуалізувалися після.

Таблиця 3

Основні глобальні трансформації, що впливають на безпековий розвиток національних економік

Основні тренди до 2022 року		**Основні тренди після 2022 року**	
Сфера впливу тренду	**Напрям впливу**	**Сфера впливу тренду**	**Напрям впливу**
1	2	3	4
Економічний	- Зростання нерівномірності у розподілі доходів; - Збільшення розриву між багатими і бідними країнами; - Активізація торговельних воєн; - Ускладнення світової фінансової кон'юнктури; - Погіршання рівня глобальної заборгованості; - Загострення конкуренції між глобальними корпораціями та державами при одночасному зростанні глобального впливу перших; - Зростання темпів розвиту тіньової економіки; - Зростання масштабів нелегальної міграції капіталу; - Регіоналізація світового економічного простору; - Підвищення рівня фінансіалізації світової економіки.	**Реконфігурація економічних моделей**	- Хронічна інфляція; - Глобальна рецесія; - Зростання нерівномірності у розподілі доходів; - Зрушення у перерозподілі світового ВВП; - Запровадження цінових обмежень та нових податків; - Стимулювання розвитку біоекономіки для гармонізації інновацій та стійкості;
Соціально-демографічнй	- Неконтрольована та вимушена міжнародна міграція; - Проблема перенаселення планети.	**Соціальна поляризація**	- Падіння реальної заробітної плати; - Криза вартості життя; - Зростання кількості міжнародних мігрантів та біженців;
Природно-екологічний	- Глобалізація екологічних загроз; - Зміни клімату; - Стихійні лиха; - Виснаження сировинних ресурсів; - Сировинні (зокрема, нафтові) кризи; - Дефіцит води та продовольства; - Посилення конкурентної боротьби за природні ресурси; -Міжнародне співробітництво у вирішенні екологічних проблем	**Навколишнє середовище та стійкість**	- Посилення навантаження на природні екосистеми; - Зміни клімату; - Стихійні лиха; - Виснаження сировинних ресурсів; - екологічні злочини росії на території України; - Незаконний видобуток корисних копалин; - Збільшення конфліктів і галузі корисних копалин, а також водних суперечок.

Продовження табл. 3

1	2	3	4
		Здоров'я та благополуччя	- Погіршення психічного здоров'я; - Ризик циклу «панічної зневаги»; - Виснаження працівників та національних систем охорони здоров'я; - Використання штучного інтелекту для самодіагностики; - Підйом чорного ринку ліків, що викликають залежність та психологічних методів лікування - зловживання пристроями та додатками для особистої гігієни.
Техноло-гічний	- Використання інформаційного простору як інструменту впливу на економічних та політичних опонентів, інформаційні війни; - Активізація кіберзлочинності; - Зростання розриву у рівнях розвитку технологій у країнах світу - Проникнення інформаційних технологій у всі сфери суспільно-економічного життя	**Технологічна конвергенція**	- Адаптація великих технологій; - Технологічне суперництво між державами та зацікавленість у технологічному суверенітеті інших країн; - Зростання кількості дезінформації; - Двополярність можливостей штучного інтелекту.
Політико-ідеологічний (геополітичний)	- Формування нових центрів глобального та регіонального впливу; - Конкуренція політико-ідеологічних доктрин; - Локальні та регіональні військові конфлікти; - Ризик застосування зброї масового ураження; - Міжнародний тероризм та організована Злочинність.	**Послаблення впливу влади та підвищення невизна-ченості**	- Уповільнення постпанде-мічного відновлення економіки; - Реконфігурація ланцюгів поставок; - Енергетична криза; - Криза забезпечення продовольством; - Макроекономічні зрушення; - Загострення геополітичних відносин внаслідок конфліктів.
		Геополітична фрагментація	- Геоекономічні війни - Розгортання нових озброєнь у потенційно більш руйнівних масштабах; - Глобальні перегони озброєнь у нових технологіях; - Міждоменні конфлікти; - Зростання військових витрат.
Культурно-цивілізацій-ний	- Ризики зіткнення цивілізаційних ціннісних систем; - Зростання дискримінації за національно-культурними ознаками; - Конфлікти на релігійному підґрунті; - Глобалізація культурного середовища; - Активізація міжкультурного діалогу	**Індивідуальні повноваження та зміна цінностей**	- Збільшення кількості корис-тувачів інтернет та соціальних мереж; - Підвищення впливу соціаль-них платформ на свідомість користувачів; - Зростання схильності насе-лення світу до індивідуалізму і позиції «кожен сам себе»; - Виникнення тенденцій до руйнування соціальної згуртованості.

Отже, проведений аналіз дозволяє виокремити з традиційних (притаманних останніми роками до 2022 року) трендів, що впливають на безпековий розвиток національних економік нові, які актуалізувалися у 2022 році. У зв'язку з російською агресією проти України, яка загострила постпандемічне економічне відновлення країн світу, відбулося повернення «старих» ризиків – інфляції, кризи вартості життя, торговельних воєн, відтоку капіталу з ринків, що розвиваються, широкомасштабних соціальних заворушень, геополітичної конфронтації та загрози ядерної війни. Вони посилюються відносно новими змінами в ландшафті глобальних трендів, включаючи неприйнятний рівень боргу, нову еру низького зростання, низьких глобальних інвестицій та деглобалізації, спад людського розвитку після десятиліть прогресу, швидкий та необмежений розвиток технологій подвійного призначення (цивільні та військові) та зростаючий тиск наслідків зміни клімату. Слід відзначити, що у поєднанні вони формують унікальне, невизначене безпекове середовище майбутнього десятиліття.

Бібліографічний список

Грибіненко, О. М., 2020. *Міжнародна економічна безпека в контексті сталого розвитку: Монографія*. Д: Середняк Т.К., 434 с.

Іванина, Р., 2023. We are social 2023: соціальні мережі, інтернет та тенденції електронної комерції [online] Available at: <https://elit-web.ua/ua/blog/we-are-social-2023>

Bulatova, O., Marena, T., Chentukov, Y. and Shabelnyk, T., 2020. The impact of global financial transformations on the economic security of Central and Eastern European countries. *Public and Municipal Finance,* 9(1), p. 1–13. DOI: 10.21511/pmf.09(1).2020.01

Centre for Economics and Business Research (CEBR), 2023. *Leading economic forecasts and analysis* [online] Available at: <https://cebr.com/browse-results/?_sft_category=global-economy,economic-growth>

Félix, R. M., 2023. Crises threaten the massive investment Europe needs to meet the climate emergency and build a digital economy. *European Investment Bank* [online] Available at: <https://www.eib.org/en/stories/crises-investment-europe>

Fitch Ratings, 2023. North American Sovereign Outlook 2023 [online] Available at: <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/north-american-sovereign-outlook-2023-16-12-2022>

Foreign Affairs Insights & Review (FAIR), 2022. *The 10 most technologically advanced countries in the world* [online] Available at: <https://fairbd.net/the-10-most-technologically-advanced-countries-in-the-world/>

International Energy Agency, 2021. *Net Zero by 2050. A Roadmap for the Global Energy Sector* [online] Available at: <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>

International Energy Agency, 2022. *World Energy Outlook 2022* [online] Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022>

International Energy Agency, 2023b. *World Energy Investment 2023* [online] Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2023>

International Energy Agency, 2023a. *Global Energy Transitions Stocktake* [online] Available at: <https://www.iea.org/topics/global-energy-transitions-stocktake>

International Monetary Fund, 2020. *Global Debt Database.* [online] Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/GDD>

International Monetary Fund, 2021. World economic outlook 2021 [online] Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlookoctober-2021>

International Monetary Fund, 2023. World economic outlook [online] Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>

Kavitha, H., Cernigoi, A. and Lee, J., 2022. Life support: A people prescription for resilient health systems. *Marsh McLennan*. November 2022. [online] Available at: <https://www.marshmclennan.com/insights/publications/2022/november/life-support-a-people-prescription-for-resilient-health-systems.html>

Majaz, M., 2023. What Will Shape Supply Chains in 2023: Trends and Predictions. SupplyChainBrain [online] Available at: <https://www.supplychainbrain.com/blogs/1-think-tank/post/36662-what-will-shape-supply-chains-in-2023-trends-and-predictions>

OECD, 2022. *A long unwinding road* [online] Available at: <https://www.oecd.org/economic-outlook>

Project syndicate, 2022. *Official website* [online] Available at: <https://www.project-syndicate.org/section/economics>

Prosegur, 2023. *Seven trends that will shape global security in 2023*. [online] Available at: <https://www.prosegur.com/en/innovation/security/seven-trends-that-will-shape-global-security>

The World Bank, 2023a. *World Bank Response to Rising Food Insecurity* [online] Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>

The World Bank, 2023b. Food security [online] Available at: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXXVIII-6-29-23.pdf<

UNCTADstat, n.d. Official website [online] Available at: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>

Visual Capitalist, 2021. Global GDP 2021 [online] Available at: <https://www.visualcapitalist.com/visualizing-the-94-trillion-world-economy-in-one-chart/>

WeAreSocial, 2023. *Digital 2023. Global overview report* [online] Available at: <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>

World Economic Forum, 2023. *Global Risks Report 2023* [online] Available at: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/digest>

Zakharova, O., Bezzubchenko, O., Mityushkina, K. and Nikolenko, T., 2020. Assessment of countries' international investment activity in the context of ensuring economic security. *Problems and Perspectives in Management*, 18(4), pp. 72–84. DOI: 10.21511/ppm.18(4).2020.07

References

Bulatova, O., Marena, T., Chentukov, Y. and Shabelnyk, T., 2020. The impact of global financial transformations on the economic security of Central and Eastern European countries. *Public and Municipal Finance,* 9(1), p. 1–13. DOI: 10.21511/pmf.09(1).2020.01

Centre for Economics and Business Research (CEBR), 2023. *Leading economic forecasts and analysis* [online] Available at: <https://cebr.com/browse-results/?_sft_category=global-economy,economic-growth>

Félix, R. M., 2023. Crises threaten the massive investment Europe needs to meet the climate emergency and build a digital economy. *European Investment Bank* [online] Available at: <https://www.eib.org/en/stories/crises-investment-europe>

Fitch Ratings, 2023. North American Sovereign Outlook 2023 [online] Available at: <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/north-american-sovereign-outlook-2023-16-12-2022>

Foreign Affairs Insights & Review (FAIR), 2022. *The 10 most technologically advanced countries in the world* [online] Available at: <https://fairbd.net/the-10-most-technologically-advanced-countries-in-the-world/>

Hrybinenko, O. M., 2020. Mizhnarodna ekonomichna bezpeka v konteksti staloho rozvytku: Monohrafiia [International economic security in the context of sustainable development: Monograph]. D: Seredniak T.K., 434 s. (in Ukrainian).

International Energy Agency, 2021. *Net Zero by 2050. A Roadmap for the Global Energy Sector* [online] Available at: <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>

International Energy Agency, 2022. *World Energy Outlook 2022* [online] Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022>

International Energy Agency, 2023b. *World Energy Investment 2023* [online] Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2023>

International Energy Agency, 2023a. *Global Energy Transitions Stocktake* [online] Available at: <https://www.iea.org/topics/global-energy-transitions-stocktake>

International Monetary Fund, 2020. *Global Debt Database.* [online] Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/GDD>

International Monetary Fund, 2021. World economic outlook 2021 [online] Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlookoctober-2021>

International Monetary Fund, 2023. World economic outlook [online] Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>

Ivanyna, R., 2023. We are social 2023: Cotsialni merezhi, internet ta tendentsii elektronnoi komertsii [We are social 2023: social networks, Internet and e-commerce trends] [online] Available at: <https://elit-web.ua/ua/blog/we-are-social-2023> (in Ukrainian).

Kavitha, H., Cernigoi, A. and Lee, J., 2022. Life support: A people prescription for resilient health systems. *Marsh McLennan*. November 2022. [online] Available at: <https://www.marshmclennan.com/insights/publications/2022/november/life-support-a-people-prescription-for-resilient-health-systems.html>

Majaz, M., 2023. What Will Shape Supply Chains in 2023: Trends and Predictions. SupplyChainBrain [online] Available at: <https://www.supplychainbrain.com/blogs/1-think-tank/post/36662-what-will-shape-supply-chains-in-2023-trends-and-predictions>

OECD, 2022. *A long unwinding road* [online] Available at: <https://www.oecd.org/economic-outlook>

Project syndicate, 2022. *Official website* [online] Available at: <https://www.project-syndicate.org/section/economics>

Prosegur, 2023. *Seven trends that will shape global security in 2023*. [online] Available at: <https://www.prosegur.com/en/innovation/security/seven-trends-that-will-shape-global-security>

The World Bank, 2023a. *World Bank Response to Rising Food Insecurity* [online] Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update<

The World Bank, 2023b. Food security [online] Available at: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXXVIII-6-29-23.pdf<

UNCTADstat, n.d. Official website [online] Available at: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>

Visual Capitalist, 2021. Global GDP 2021 [online] Available at: <https://www.visualcapitalist.com/visualizing-the-94-trillion-world-economy-in-one-chart/>

WeAreSocial, 2023. *Digital 2023. Global overview report* [online] Available at: <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>

World Economic Forum, 2023. *Global Risks Report 2023* [online] Available at: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/digest>

Zakharova, O., Bezzubchenko, O., Mityushkina, K. and Nikolenko, T., 2020. Assessment of countries' international investment activity in the context of ensuring economic security. *Problems and Perspectives in Management*, 18(4), pp. 72–84. DOI: 10.21511/ppm.18(4).2020.07

Стаття надійшла до редакції 16.05.2023.

Karpenko O.

THE INFLUENCE OF GLOBAL TRANSFORMATIONS ON THE SECURE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES

In the article, the analysis carried out allows us to single out the traditional (inherent in recent years until 2022) trends that affect the safe development of national economies, which were actualized in 2022. In connection with the Russian aggression against Ukraine, which exacerbated the post-pandemic economic recovery of the countries of the world, there was a return of "old" risks - inflation, the cost-of-living crisis, trade wars, capital outflows from developing markets, large-scale social unrest, geopolitical confrontation, and the threat nuclear war.

In the article, the strengthening of the influence of modern trends on the economic security of national economies is justified by relatively new changes in the landscape of global trends, including an unacceptable level of debt, a new era of low growth, low worldwide investment and deglobalization, the decline of human development after decades of progress, the rapid and unlimited development of dual-purpose technologies (civilian and military) and the increasing pressure of the effects of climate change.

The conducted study of global trends affecting modern security development, interacting with each other and complementing each other, made it possible to identify the following, among which there were those that were not relevant until 2022: the weakening of the influence of the authorities and the increase of uncertainty; geopolitical fragmentation, which leads to geo-economic wars and increases the risk of inter-domain conflicts; social polarization is one of the most influential factors when it comes to state instability and economic security; individual empowerment and changing values; technological convergence; health and well-being. The author emphasizes that in combination, they form a unique, uncertain security environment of the coming decade.

Key words: *global transformations, security of the national economy, deglobalization, uncertainty.*